

Александар Миљковић, докторанд историје Филозофског факултета
Универзитета у Нишу, a.miljkovic1988@gmail.com

Ненад Анжел, докторанд историје Филозофског факултета Универзитета у
Београду, nenad.anzel@gmail.com

УДК 061.22(497.11):82-6“1906“ Трбић В.
355.429:929“1906“ Трбић В.

ПИСМО ВОЈВОДЕ ВАСИЛИЈА ТРБИЋА ДРУШТВУ СВЕТОГ САВЕ

Апстракт: *Тема рада је писмо српског четничког војводе Василија Трбића упућено Друштву Светог Саве у Београду 1906. године. Поред биографских података које даје у писму, војвода тражи од Друштва Светог Саве помоћ од 300 динара како би са четом прешао у Стару Србију и Македонију. Писмо које до сада није публикувано чува се у Архиву Србије у Београду у фонду Друштва Светог Саве.*

Кључне речи: *Василије Трбић, Друштво Светог Саве, четници, Стара Србија, Македонија.*

Истражујући историјску грађу у Архиву Србије у фонду Друштва Светог Саве¹ пронашли смо писмо српског четничког војводе Василија Трбића које је упутио Друштву Светог Саве у Београду 9. јуна 1906. године. Писмо је писано налив пером, ћириличким писмом и састоји се из три стране.

Василије Трбић рођен је 11. октобра 1881. године у Белом Брду код Осијека. Завршио је основну школу у свом месту, да би касније прешао у Србију где завршава Гимназију у Параћину и Алексинцу. Био је монах у Хиландару, а потом се прикључује српској четничкој акцији када је именован за војводу Велешког. У време Првог светског рата после повлачења српске војске у Грчку и стварања Солунског фронта Трбић је добио задатак јуна 1916. године од српске врховне команде да оде иза непријатељских линија у Македонији и прикупи податке о стању у непријатељској војсци. Преко линије фронта пребачен је француским ратним авионом и спустио се успешно на планину Солунци. Након тога кренуо је у извршавање мисије која му је била поверена. После успешно обављене мисије вратио се на Солунски фронт са исцрпним извештајима о стању у аустроугарској, немачкој и бугарској војсци. За ове заслуге регент Александар доделио му је Карађорђеву звезду са мачевима.² Био је народни посланик Народне радикалне странке у Краљевини СХС и Краљевини Југославији у сазивима од 1924. до 1936. године. Припадао је групи радикала дисидената окупљених око Љубе Јовановића. Осуђен је у монтираном процесу 1936. године на четири године

¹ Архив Србије, Друштво Светог Саве, 1059.

² Т. Влаховић, Витезови Карађорђевог звезда са мачевима, Београд 1990, 170-171.; В. Стојанчевић, „Пребацивање Василија Трбића са Солунског фронта у Азот и Пореч у лето 1916. године“, Лесковачки зборник, 33, Лесковац 1993, 25-30.

затвора због наводне умешаности у инсценираном атентату на тадашњег председника владе Милана Стојадиновића. Умро је 1962. године.³

Текст писма:

Управи Друштва Св.[етог] Саве

Рођен у Славонији, пошто сам завршио⁴ 4. раз.[ред] гимназије, отишао сам у Атину, где сам учио богословске науке. Тамо, као и свуда у Грчкој, видео сам колико Грци љубе свој народ и шта све чине и дају за будућност његову.

И то ме је нагнало, тамо сам се научио да и ја љубим свој српски народ и да се посветим, колико ми год силе допусте, борби за просвећење и слободу његову.

Одмах по завршетку⁵ школе замонашио сам се и отишао у Хиландар⁶ који је тада још био у бугарским рукама. Гледајући ту славну старину нашу у туђим рукама – Бугара, који су гледали да све богатство, славу и чувеност Хиландара искористе за своје националне циљеве, ступио сам у борбу да манастир Србима повратимо. Као монах морао сам се поред осталих средстава, и убистава латити,⁷ да у циљу успем. Најзад Хиландар је опет био наш. А колико сам напора имао шта сам све за то чинио, знају најбоље Митрополит српски Г.[осподин] Димитрије и Г.[осподин] Аца Новаковић⁸, адв.[окат] који је тамо долазио као изасланик српске владе.

Кад[а] су откривена убиства⁹, која сам извршио, морао сам отићи из Св.[ете] Горе и онда сам био учитељ по разним местима у Маћедонији.

1903 г.[одине] кад[а] је плануо устанак¹⁰ био сам за све време са војводом Бобевим¹¹ а кад[а] је устанак угушен прешао сам у Србију. Одатле сам послат као изасланик на конгрес у Скопље¹², где смо требали са Бугарима да се споразумемо за заједнички рад. Али су бугарски захтеви били такви да се нисмо могли сложити и ја сам опет дошао у Србију.

³ Z. Kulundžić, Atentat na Stjepana Radića, Zagreb 1967, 275.

⁴ У оригиналу пише: свршио.

⁵ У оригиналу пише: свршетку.

⁶ У оригиналу пише: Хиландар. Аутор писма га и у наредним редовима зове тако.

⁷ Дајући исказ у генералном Конзулату Краљевине Србије у Солуну, монах Василије Трбић негирао је убиство бугарских монаха у Хиландару. После провере Генералног конзулата утврђено је да бугарски монаси нису убијени, већ да су само пребијени. О томе је Генерални конзулат Краљевине Србије у Солуну обавестио генералног конзула у Приштини 14. септембра 1903. (Љ. Алексић-Пејковић, прир., Документи о спољној политици Краљевине Србије 1903-1914, Књига 2, Додатак 1, Београд 2008, 131-132).

⁸ Београдски адвокат и таст Ђорђа Генчића. Ђорђе Генчић био је познати либерал, начелник Нишког округа и присталица краља Милана Обреновића. Посећивао је краља у Бечу 1897. године са својим страначким саборцима. (М. Пешић, Политичке странке и увођење парламентаризма у Србији од 1881. до 1903, Ниш 2017, 317.) У влади Владана Ђорђевића од јула 1899. године био је министар унутрашњих дела. У влади Јована Ђ. Авакумовића после мајског преврата 1903. године држао је ресор Народне привреде. (Д. Мрђеновић, прир., Устави и владе Кнежевине Србије, Краљевине Србије, Краљевине СХС и Краљевине Југославије: (1835-1941), Београд 1988, 141, 189, 190).

⁹ Упореди: В. Трбић, Мемоари. Казивања и доживљаји војводе Велешког (1899-1912), прир. А. Драшковић, Београд 1996, 22.

¹⁰ Илинденски устанак.

¹¹ Бугарски војвода Боби Стојчев. Користио је псеудоним Бобев.

¹² Одржан у октобру 1903. године у Скопљу између Срба и Бугара. Више о томе у: В. Трбић, н. д., 34-35.; С. Краков, Пламен четништва, Београд 2009, 86-89.

Те зиме упућен сам као монах у манастир Св.[ето] Оца Прохора у Козјаку, али сам имао задатак, да са четом организујем села у Пчињи. У том сам послу провео целу зиму и то су прва организована српска села с ове стране Вардара. Тада сам убио Шериф бега¹³ из Куманова, великог зулумћара и крвопију и зато ме је скопски суд осудио на смрт.

У јулу 1904 г.[одине] прешао сам границу са војводама Глигором Соколовићем¹⁴ и Ристом Поречким¹⁵, они су с четама остали у Поречу а ја са мојим људима отишао у Дримкол.

Тамо сам остао до новембра, а онда сам отишао за Црну Гору, да потражим, ако бих могао отуд добити оружја, пошто се с друге стране није могло. У Скадру сам ухваћен и бос и рањив¹⁶ по снегу дотеран у Битољ. Кад сам се одатле спасао отишао сам у Солун и онда [сам] постављен за управитеља наших школа у Ђевђелији, ту сам остао до априла 1905. када су ме издали, ко сам, пошто сам ту био под пр.[авим] именом. Поново су ме ухватили и као бунтовника осудили на 101 год.[ину] робије. Кад сам помилован дошао сам у Србију и онда ми је дата чета.

У децембру 1905 г.[одине] дошао сам с четом до Вардара, али како се он није могао прећи, пошао сам натраг и ка том путу имао сам бој с Бугарима на Мургашу.¹⁷ У јануару 1906. пошао сам другим путем али на Чelopeку (25. јан.[уара]) сукобио сам се с Турцима и огромна војска, после великих губитака, разбила је чету. Пошто је даљи пут био немогућ, то сам са остатком [чете] дошао у Србију, и од тада сам овде.

Био сам у Маћедонији и Ст.[арој] Србији и свештеник и учитељ, радио сам и вером и пером. Али је такав рад више немогућ. Маћедонија је у крви, Ст.[ара] Србија је запаљена, једини пут, једини начин рада данас је – четом.¹⁸ Негде да одбрани, негде да организује снагу народну чета је данас једино могућа¹⁹ и рад њоме једино користан²⁰ и плононосан.

Сви крајеви Маћедоније дигли су се и траже чете. И Срби из Дримкола осећајући сву опасност и тежину данашњих прилика дошли су и моле да им се чета да. Али људи овде, који су на првом месту позвани да воде о томе рачуна и помоћ²¹ пруже, непознајући корист и потребу одуговлаче ствар тако да ће помоћ и ако дође бити доцна.

С тога су се они обратили мени да пођем с њима и предузнем вођство чете.

¹³ Више о томе: С. Краков, н. д., 103-105.; В. Трбић, н. д., 36-38.

¹⁴ Српски четнички војвода Глигор Соколовић (Небрегово, око 1870 – околина Небрегова, 1910). Војвода је постао док је био у ВМРО. Пришао је Српској четничкој организацији 1904. и четовао у Старој Србији и Македонији до 1908. године до Младотурске револуције у Османском царству. Убијен је у близини родног села 1910. године.

¹⁵ Риста Цветковић – четовао је у Поречу па је због тога назван Поречки. У то време Пореч је називан Мала Србија. (С. Симић, Српска револуционарна организација – комитско четовање у Старој Србији и Македонији 1903-1912, прир. Ј. Бајић, Београд 1998, 144).

¹⁶ У оригиналу пише: рањав.

¹⁷ Стеван Симић ову битку датира крајем августа 1905. године. (С. Симић, н. д., 146.; М. Павловић и Б. Младеновић, Коста Миловановић Пећанац 1879-1944. – биографија, Београд 2003, 27).

¹⁸ Тако је у оригиналу подвучено.

¹⁹ У оригиналу пише: могућна.

²⁰ У оригиналу пише: корисан.

²¹ У оригиналу пише: помоћи.

И ја познајући тај крај, где сам већ радио, волећи тај далеки српски крај, решио сам да с њима одем, уверен у успех нашег посла.

Али пошто немам средстава, да одем са четири друга, то молим родољубиву Управу Друштва Св.[етог] Саве да ме помогне са три стотине динара²², и помогне народни посао, уверен²³ да ће јој за ово племенито дело и помоћ бити бити вечито благодарни Срби Дримколци, којима ће под заштитом чете бити омогућено да уче своју децу слободно науци Св.[етог] Саве.

9. јуна 1906 г.[одине]
у Београду

Унапред захваљује
војвода Василије Трбић

Писмо које смо презентовали доноси неке нове податке за биографију српског четничког војводе Василија Трбића. Ти подаци су следећи: био један од учесника Илинденског устанка 1903. године у чети војводе Бобија Стојчева; планирао је одлазак за Црну Гору у јесен 1904. године у намери да набави оружје али је ухапшен у Скадру; био је управитељ српских школа у Ђевђелији до априла 1905. године; датирао је бој на Мургашу децембра 1905. године; тражио је помоћ у новцу од Друштва Светог Саве у Београду 1906. године. Ови подаци у суштини не мењају битно биографију војводе Василија Трбића али је употпуњују и могу да служе као допуна његових мемоара.

---

²² Тако је у оригиналу подвучено.

²³ У оригиналу пише: уверена.

Необјављени извори:

Архив Србије, Друштво Светог Саве.

Објављени извори:

Алексић-Пејковић, Љиљана, прир. Документи о спољној политици Краљевине Србије 1903-1914, Књига 2, Додатак 1. Београд 2008.

Бајић, Јово, прир. Симић Стеван, Српска револуционарна организација – комитско четовање у Старој Србији и Македонији 1903-1912. Београд 1998.

Драшковић, Александар, прир. Трбић Василије, Мемоари. Казивања и доживљаји војводе Велешког (1899-1912). Београд 1996.

Мрђеновић, Душан, прир. Устави и владе Кнежевине Србије, Краљевине Србије, Краљевине СХС и Краљевине Југославије (1835-1941). Београд 1988.

Литература:

Влаховић, Томислав. Витезови Карађорђевог звезда са мачевима. Београд 1990.

Краков, Станислав. Пламен четништва. Београд 2009.

Kulundžić, Zvonimir. Atentat na Stjepana Radića. Zagreb 1967.

Павловић Момчило, и Божица Младеновић. Коста Миловановић Пећанац 1879-1944. – биографија. Београд 2003.

Пешић, Мирослав. Политичке странке и увођење парламентаризма у Србији од 1881. до 1903. Ниш 2017.

Радојевић Жарко, и Зоран Симоновић, прир., Споменица Јована С. Бабунског, Крагујевац 2014.

Стојанчевић, Владимир. Пребацавање Василија Трбића са Солунског фронта у Азот и Пореч у лето 1916. године. Лесковачки зборник, Лесковац 1993, 25-30.